

59 שמקבל הלוקח את כל התבואות שיש בשתי השנים, ונמצאו
60 למדים, שפעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים. והיינו
61 התבואה שהיתה כבר בשדה כשקנאה, ועוד שתי תבואות של
62 שנתיים.

משנה

63 משנתנו ממשיכה לעסוק בדיני גאולת שדה: **מְכַרָּה לְרֵאשׁוֹן בְּמִנְה**
64 – במאה דינרים, ו**מְכַרָּה רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי** – ומכרה הקונה הראשון
65 לקונה שני **בְּמֵאָתַיִם** דינרים, כשבא בעל השדה לגאול את השדה,
66 **אֵינוֹ מְחַשֵּׁב** את שווי השנים שמומן מכירת השדה עד היובל **אֶלָּא**
67 **עִם הַקּוֹנֵה הָרֵאשׁוֹן** שקנה ממנו את השדה, ונותן לו את עודף המנה,
68 **שְׁנָאֲמַר** (ויקרא כה כז) 'חֶשֶׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכְּרוֹ וְהִשִּׁיב אֶת הָעֶדְף
69 [לְאִישׁ] אֲשֶׁר מְכַר לוֹ'. דהיינו שהמוכר מחשב את שנות המכירה
70 ונותן את העודף, לאיש שקנה ממנו, שהוא הלוקח הראשון. ואם
71 בעל השדה **מְכַרָּה לְרֵאשׁוֹן בְּמֵאָתַיִם** דינרים, ו**מְכַרָּה הָרֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי**
72 **בְּמִנְה**, כשבא בעל השדה לגאול את השדה, **אֵינוֹ מְחַשֵּׁב** את שווי
73 השנים **אֶלָּא עִם הָאֲחֵרוֹן** – עם הלוקח השני, ונותן לו את עודף
74 המנה, **שְׁנָאֲמַר** (שם) 'וְחֶשֶׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכְּרוֹ וְהִשִּׁיב אֶת הָעֶדְף
75 לְאִישׁ [אֲשֶׁר מְכַר לוֹ]', ומתיבת 'איש' יש לדרוש, שהמוכר מחשב
76 את שנות המכירה ונותן את העודף לְאִישׁ אֲשֶׁר כְּתוּבוֹ – לאיש
77 שנמצא בתוך השדה, שזהו הלוקח השני שהשדה ברשותו. דהיינו
78 שבכל האופנים המוכר מחשב לפי המחיר הנמוך.

79 דינים נוספים בגאולת שדה: **לֹא יִמְכּוֹר בְּרֵחוֹק** – לא ימכור את
80 שדהו הרחוקה ו**יִגְאֹל בְּקֵרוֹב** – כדי שיוכל לגאול את השדה
81 הקרובה שמכר. וכן לא ימכור **בְּרֵעָה** – שדה גרועה שברשותו ו**יִגְאֹל**
82 **בְּיָפֵה** – כדי לגאול את השדה היפה שמכר. **וְלֹא יִלוֹה וְיִגְאֹל** – לא
83 ילוה כסף כדי לגאול. **וְלֹא יִגְאֹל לְחֻצָּאִין** – אם אין בידו את דמי כל
84 השדה, אינו רשאי לגאול חציה, אלא עליו לגאול את כל השדה
85 בפעם אחת. ו**בְּהֶקְדָּשׁ** – המקדיש את שדהו ובא לגאולה מן ההקדש,
86 **מוֹתֵר בְּכוֹלֵוֹ** – יכול לגאול בכל אלו האופנים ולגאול על ידי שמוכר
87 שדה רחוקה או גרועה, וכן ללוות, כדי לגאול, או לגאול לחצאין.
88 **זֶה הוֹמֵר בְּהַרְיוֹט מִבְּהֶקְדָּשׁ** – ובדינים אלו, חמור דין הדיוט מדין
89 הקדש.

נמרא

90 הגמרא מביאה ברייתא, שבה מבואר המקור לכך שמחשבים את
91 שנות המכירה באופן המקל על הגואל: **תִּנּוּ רַבֵּנּוּ בְּבֵרִיתָא**, **מְכַרָּה**
92 **לְרֵאשׁוֹן בְּמִנְה**, ו**מְכַרָּה רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמֵאָתַיִם**, ובא בעל השדה
93 לגאול את שדהו, **מִנּוֹן שְׁאִינוֹ מְחַשֵּׁב** את שווי השנים **אֶלָּא עִם**
94 **הָרֵאשׁוֹן**, דהיינו לפי מנה, **תְּלִמּוּד לּוֹמֵר** – מלמדנו הכתוב (ויקרא כה
95 כז) 'חֶשֶׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכְּרוֹ וְהִשִּׁיב אֶת הָעֶדְף [לְאִישׁ] אֲשֶׁר מְכַר לוֹ',
96 שהמוכר מחשב את שנות המכירה עם האיש שקנה ממנו את השדה,
97 שהוא הלוקח הראשון. **מְכַרָּה לְרֵאשׁוֹן בְּמֵאָתַיִם**, ו**מְכַרָּה הָרֵאשׁוֹן**
98 **לְשֵׁנִי בְּמִנְה**, **מִנּוֹן שְׁאִין מְחַשֵּׁבִין** את שווי השנים **אֶלָּא עִם הַשֵּׁנִי**,
99 דהיינו לפי מנה, **תְּלִמּוּד לּוֹמֵר** (שם) 'לְאִישׁ, ויש לדרוש, [לְאִישׁ]
100 **אֲשֶׁר כְּתוּבוֹ** – לבעל השדה השווה בתוכה, **דְּבַרְי רַבִּי**.

101 ממשיכה הברייתא ומביאה את דברי רבי דוסתאי, שאף הוא דורש
102 את הפסוקים להקל על הגואל, באופנים אחרים (ולהלן יבואר במה
103 הוא חולק על רבי): **רַבִּי דוּסְתַאי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר**, **מְכַרָּה לוֹ בְּמִנְה**,
104 **וְהַשְּׂבִיחָה הַשְּׂדֵה וְעִמְדָה עַל מֵאָתַיִם**, ובא בעל השדה לגאולה, **מִנּוֹן**
105 **שְׁאִינוֹ מְחַשֵּׁב** את שווי השנים **אֶלָּא בְּמִנְה**, כפי שקיבל במכירת
106 השדה, **שְׁנָאֲמַר** (שם) 'וְהִשִּׁיב אֶת הָעֶדְף, ויש לדרוש, הָעֶדְף
107 שְׂבִירֵוֹ – שהמוכר משיב הלוקח את העודף [–] שנשאר לאחר ניכוי
108 שווי השנים שאכל ההמנה שקיבל במכירה. אבל אם **מִנְה**
109 **לוֹ בְּמֵאָתַיִם**, ו**הִכְסִיפָה** – ונתמלקלה השדה ו**עִמְדָה עַל מִנְה**, **מִנּוֹן**
110 **שְׁאִין מְחַשֵּׁבִין אֶלָּא בְּמִנְה** כפי שווי השדה עתה, **שְׁנָאֲמַר** (שם)
111 'וְהִשִּׁיב אֶת הָעֶדְף, ויש לדרוש, הָעֶדְף שְׂבִיבְרַקַע – שהמוכר נותן
112 ללוקח את העודף של דמי הקרקע, ועתה הקרקע שוה מנה.

1 הגמרא מבארת את דברי רב ענן: **וְרַב עֲנָן**, שהסתפק באיזה דין אמר
2 שמואל שהמעות חוזרות, ולא פשט את הספק מדברי הברייתא
3 שהביא רב יוסף, הרי זה מכיון ש**בְּרֵייתָא לֹא שְׁמִיעָא לִיה** – את
4 הברייתא לא שמע, ו**וְדִשְׁמוּאֵל** – וממה שאמר שמואל, שהמוכר
5 שדהו ביובל, השדה 'אינה מכורה', לא יכל רב ענן לפשוט שברין זה
6 אמר שמואל שהמעות חוזרות ללוקח, שהרי **מֵאֵי** – מניין לפרש
7 בדבריו **דְּאִינָה מְכוּרָה וּמְעוֹת חוֹזְרִין**, **הֲלָמָּא** – שמה יש לפרש,
8 **אִינָה מְכוּרָה וּמְעוֹת מְתַנָּה** – שאף שאינה מכורה, מכל מקום אין
9 המעות חוזרות ללוקח אלא נשארות ביד המוכר במתנה, **מִיָּד דִּתְּוֹה**
10 **אֶמְקַדֵּשׁ אַחֲרוֹ** – וכמו שמצאנו בדין של המקדש אחרת, **דְּאִיתְּמַר**
11 – שכן נאמר בבית המדרש, **הַמְקַדֵּשׁ אַחֲרוֹ** בכסף, **רַב אֲמַר מְעוֹת**
12 **חוֹזְרִין** – מעות הקידושין חוזרות לאיש, שהרי אדם יודע שאין
13 קידושין תופסים באחרת, ובהכרח שדעתו היתה לתת את המעות
14 לשם פקדון, ו**שְׁמוּאֵל אֲמַר מְעוֹת מְתַנָּה** – המעות אינן חוזרות,
15 משום שבדאי דעתו היתה לשם מתנה.

16 בברייתא לעיל (כטו) התבאר שהמוכר עבדו לחוץ לארץ קונסים את
17 הלוקח שזינצוהו לחירות, הגמרא מבארת דין זה: **אֲמַר לִיה אַבְי רַבִּי**
18 **יוֹסֵף, מֵאֵי הוּיָת** – מה טעם ראית לכך **דְּקִנְסִינָן לִיה לְלוֹקְחָה** –
19 שקונסים את הקונה, ואומרים שאין המעות חוזרות אלא חל המקח,
20 והקונה צריך לשחרר את העבד והפסיד מעותיו, והלא אפשר לומר
21 **דְּקִנְסִינָה לּוֹמֵר** – שקונס את המוכר, ונאמר שהמעות חוזרות
22 ובטל המקח, והמוכר צריך לשחרר את העבד.
23 **אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לאַבְי**, יש ליישב זאת על פי משל הבריות, **לְאוֹ**
24 **עֲבָרָא נִנְב אֶלָּא חוֹרָא נִנְב** – לא העכבר הוא הגונב, אלא החור
25 (שגרם לו לגנוב) הוא הגונב, שכן העכבר לא היה גונב אם לא היה
26 לו חור להטמין בו גניבתו. וכן בענייננו, הטעם שקונסים את הלוקח,
27 הוא מכיון שהוא הגורם לכך שנמכר העבד לחוץ לארץ, שהרי אם
28 לא היה מוצא המוכר לוקח, לא היה מוכר את העבד.

29 חזר אבבי ושאל את רב יוסף: **אֵי לְאוֹ עֲבָרָא** – לולא העכבר שגנב,
30 **חוֹרָא מְנָא לִיה** – מהדין יש גניבה לחור, כלומר בודאי שהעכבר הוא
31 הגנב העיקרי, ואם גם בענייננו, יש לקנות את המוכר, שהרי המוכר
32 מכר את העבד ליד הלוקח. השיב רב יוסף: **מִסְתַּבְּרָא, דְּהִיכָּא**
33 **דְּאִיתִיה לְאִיסוּרָא קִנְסִינָן** – מסתבר שיש לקנות את האדם
34 שהאיסור תחת ידו, ולכן קונסים רק את הלוקח, משום שהעבד
35 שנמכר לחוץ לארץ, נמצא ברשותו.

36 שנינו במשנה: **הַיְתָה שְׁנַת שְׂדֵפוֹן כּו'** וירקון או שנת שביעית, אינה
37 עולה מן המנין, נרה או הובירה עולה לו מן המנין. שואלת הגמרא:
38 **הַשְּׂתָא הוֹבִירָה** – עתה שכתבה המשנה שכאשר הותר הלוקח את
39 השדה שוממת ולא עבד בה כלל, **עוֹלָה לוֹ** אותה שנה למנין שתי
40 שנות תבואה, **נְרָה מִיבְעִיָּא** – האם צריכה לומר ששנה שחרש בה
41 את השדה עולה למנין, והלא קל וחומר הוא, ומדוע נכתב במשנה
42 'נרה'.

43 משיבה הגמרא: **נְרָה אִיצְטְרִיךְ לִיה** – צריכה המשנה לכתוב נרה,
44 שאם לא כן, **סְלִקָא דְּעֵתָא אִמְיָנָא** – היה עולה בדעתך לומר,
45 **אֲמַרְיָנָן לִיה** – שאומרים למוכר הבא לגאול, **תָּב לִיה דְּמִיָּה וְלִיִּסְק**
46 – תן ללוקח את דמי החרישה, ורק לאחר מכן הלוקח יצא מן השדה,
47 **קָא מְשַׁמְעֵ לָן** – לכן משמיעה המשנה 'נרה' ללמד שאין המוכר
48 צריך לתת ללוקח את דמי החרישה, מכיון שהלוקח הפסיד לעצמו
49 בכך שלא זרע.

50 שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְכַרָּה לוֹ כּו'** לפני ראש השנה
51 והיא מלאה פירות, הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות בשתי שנים.
52 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דברי רבי אליעזר: **תִּנּוּ רַבִּי**
53 **אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִנּוֹן שְׁאִם מְכַרָּה לוֹ לְפָנֵי רֵאשׁ הַשְּׂנָה כִּשְׁהוּשְׁדָה**
54 **מְלֵאָה פִּירוֹת, שְׁלֵא יֵאמֵר לוֹ** המוכר ללוקח כשבא לפדות את
55 השדה בסוף שתי השנים, **הִנֵּה לְפָנֵי** את השדה מלאה פירות, ולא
56 תיטול את התבואה השלישית, **בְּרִדָּה שְׁהַנְחֵתִי לְפָנֶיךָ** – כשם
57 שהבאתיה לך מלאה פירות כשמכרתיה לך, **תְּלִמּוּד לּוֹמֵר** (ויקרא
58 כה טו) **בְּמִסְפָּר שְׁנֵי תְּבֹאוֹת יִמְכַר לְךָ**, משמע מלשון הפסוק,

המשך ביאור למס' ערכין ליום ראשון עמ' א

1 מבררת הגמרא: **מאי בינייהו** – מהו החילוק שבין רבי לרבי דוסתאי,
 2 שהרי לדעת שניהם לעולם מחשבים באופן המקל על הגואל. משיבה
 3 הגמרא: **דאיכר וזל ואיכר** – החילוק הוא באופן שהשדה היתה
 4 יקרה, ולאחר מכן הוזלה, ושוב נתייקרה. כגון, שמכר את השדה
 5 במאתים, והוזל שוויה למאה, ומכרה הקונה הראשון לשני במאה,
 6 וחזרה השדה ונתייקרה ועתה שוה מאתים. לדעת רבי שמקילים
 7 לחשב עם האיש שבתוכה, מחשב עם הלוקח השני במאה דינרים
 8 [כפי ששילם השני לראשון], ולדעת רבי דוסתאי שמחשבים לפי
 9 העודף שביד המוכר או לפי העודף שבקרקע, בין כך ובין כך, עליו
 10 לחשב את שווי השנים לפי מאתים.
 11 הגמרא מבארת מדוע דורשים התנאים את הפסוקים להקל על
 12 הגואל. שואלת הגמרא: **וממאי דלקולא** – מנין שיש לדרוש את
 13 הפסוקים באופן המקל על הגואל, שמחשב תמיד במחיר הנמוך,
 14 **דלקמא לחומרא** – שמא יש לדרוש את הפסוקים להחמיר על הגואל.
 15 משיבה הגמרא: **לא סלקא דעתך** – אל תעלה בדעתך לדרוש
 16 להחמיר, אלא יש לדרוש להקל משום **הנמר הגאולה' הגאולה'**,
 17 **מעבד עברי** – למדים גזירה שוה מעבד עברי לגאולת שדה, נאמר
 18 בגאולת שדה **ומצא פדי גאולתו'** (ויקרא כה כו) ונאמר בפדיון עבד
 19 עברי **גאולה תהיה לו'** (שם פסוק מח), וכשם שבפדיון עבד עברי
 20 מחשבים במחיר הנמוך, כך בשדה אחוזה יש לחשב במחיר הנמוך.
 21 שואלת הגמרא: **והתם – בעבד עברי, מנלן** – מנין שדורשים להקל.

22 משיבה הגמרא: **דתניא, נמכר העבד עברי לגוי במנה, והשכיר**
 23 **ועמד שווי על מאתים**, ובא העבד לפדות את עצמו מיד האדון
 24 בכסף, שהדין הוא שמחשב את שווי שנות העבדות הנותרות ונותן
 25 לאדון, **מנין שאין מהשכיר את השנים אלא ממנה** – לפי השווי של
 26 מנה, שכך נמכר, **שנאמר** (שם פסוק נא) **מכסף מקנתו** – כפי הכסף
 27 שבו נקנה לעבד. ואם **נמכר העבד עברי במאתים, והכסף** –
 28 נתקלקל טיבו של העבד **ועמד שווי על מנה, מנין שאין מהשכיר**
 29 **אלא ממנה** – לפי מנה, שכך שוה העבד עתה, **שנאמר** (שם פסוק נב)
 30 **כפי שניו** – כפי מצבו של העבד בשנים שעומד בהן, כלומר כפי
 31 ששוה עכשיו. מבררת הברייתא: **ואין לי ללמוד מפסוקים אלו, אלא**
 32 **לענין עבד עברי הנמכר לעובד פוכבים**, שבאופן זה עוסקת הפרשה
 33 שם, **שנאמר וידו על העליונה** – כלומר שנגאל במחיר הנמוך, **נמכר**
 34 **לישראלי מנין שאף הוא נגאל במחיר הנמוך**. משיבה הברייתא:
 35 **תלמוד לומר 'שכיר' 'שכיר' לגזירה שוה**. שנאמר בעבד עברי
 36 הנמכר לגוי (שם כה ג) **'כימי שכיר יהיה עמו'**, ונאמר בעבד עברי
 37 הנמכר לישראל (דברים טו יח) **'כי משנה שכר שכיר עבדך'**, ולמדים
 38 בגזירה שוה, שכשם שהנמכר לגוי נגאל במחיר הנמוך, כך הנמכר
 39 לישראל נגאל במחיר הנמוך.
 40 הגמרא מבארת מה הטעם שדורשים את הפסוקים בגאולת עבד
 41 עברי להקל, ולא להחמיר: **אמר אביי**,

59 נשך (ותרבית) לא באת לידו – לא העלה בלבו שיש בכך עבירה,
 60 והמשיך לסחור בפירות שביעית, מחמיר עונשו עד שמוכר את בתו
 61 לשפחה, שְׁנַאמַר (שמות כא ז) וְכִי יִמְכֹר אִישׁ [את] בְּתוֹ לְאִמָּהוּ,
 62 ומבארת הגמרא: וְאִם עַל גַּב דְּבִתּוֹ בְּהָיָא עֵינָא לִיתָא – אמנם
 63 פרשת 'כי ימכור איש את בתו' אינה כתובה בענין שביעית, ואם כן
 64 לא ניתן לדרוש זאת מסמיכות המקראות, אך פרשת ריבית נאמרה
 65 בענין שביעית וכמוכא להלן, ויש לדרוש קל וחומר, שאם הגיע לידי
 66 כך שעליו ללוות ברבית, ודאי מכר את בתו קודם לכן, שהרי נִיחָא
 67 לְאִינִישׁ דְּלִיּוּבִין בְּרִיתָהּ – נח לאדם למכור את בתו לשפחה, ולא
 68 לִיּוּיָא בְּרִיבִיתָא – ולא ללוות ברבית, דְּאִילוּ הֵתָם – שם במכירת
 69 הבת, כל שנה שעוברת מִיּוֹרְעָא וְאִולָא – מגרעת בדמי פדיונה,
 70 וְאִילוּ הֵתָא – כאן ברבית, כל שנה שעוברת קָא מוֹסְפָא וְאִולָא –
 71 מוסיפה בדמי הפרעון.
 72 ממשיך רבי יוסי ברבי חנינא לבאר את עונשו של הסוחר בפירות
 73 שביעית: [לא באת לידו – לא העלה על לבו שיש בכך עבירה, ועבר
 74 פעם נוספת, לְסוּף שְׁלוּחַ בְּרִיבִית, שְׁנַאמַר בהמשך הפרשה (ויקרא
 75 כה לה), וְכִי יִמְכֹר אַחִידָא וְגו' וּמִטָּה יָדוֹ עִמָּךְ, וְכִתִּיב (שם כה לו),
 76 שכשאתה מלוה לו כסף, אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׁךָ וְתִרְבִּיתָ, ומכך
 77 שהתורה מצוה את אזהרת הריבית דווקא כלפי המלוה, שלא יקח
 78 מהלוה ריבית, משמע שהלוה כבר מוכן לתת ריבית, ובדאי לכוון
 79 יבוא ללוות ברבית באופן המותר]. ממשיך לומר: לא באת לידו –
 80 לא העלה על לבו שיש בכך עבירה, והמשיך לסחור בפירות שביעית,
 81 לְסוּף מוֹכֵר אֶת עֵצְמוֹ להיות עבד לישראל, שְׁנַאמַר בהמשך
 82 הפרשה (שם כה לט) וְכִי יִמְכֹר אַחִידָא עִמָּךְ וְנִמְכַר לְךָ, מוסיף התנא:
 83 לא לך – ופעמים שאינו זוכה להמכר לישראל, אֵלָא נִמְכַר לְגֵר
 84 צדק, שְׁנַאמַר בהמשך הפרשה (שם כה מז) וְנִמְכַר לְגֵר, ולא לְגֵר
 85 צדק – ופעמים שאינו זוכה להמכר לגר צדק, אֵלָא נִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב,
 86 שְׁנַאמַר (שם) וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב, ופעמים שאינו זוכה להמכר לגר
 87 תושב, אלא נמכר לְמִשְׁפַּחַת גֵר' (שם), שוה הַעוֹבֵד בּוֹכְבִים.
 88 וְכִשְׁהוּ אִמְרָא (–הכתוב), 'אוּ לְעֵקֶר' (משפחת גר), דינו ללמד על
 89 זֶה הַנִּמְכָר וְנִעְשֶׂה מִשְׁרַת לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים עֲצֻמָּה, דהיינו שיש
 90 להיות משרת לעבודה זרה לחטוב עצים ולשאוב מים עבורה. עד כאן
 91 דברי רבי יוסי ברבי חנינא, ומוכיח מכך שהוא מרבנן, שעבד עברי
 92 הוא רשע, ואם כן לכאורה יש להחמיר בפדיונו, וקשה מדוע לדרוש
 93 את הפסוקים להקל עליו לפדותו במחיר הנמוך.
 94 אָמַר לִיה אַבִּי לְהוּא מְרַבְנָא, הָא אַהֲרִיָּה קָרָא – הרי מצאנו
 95 שהחזירו הכתוב לכלל ישראל, וצויה לרחם עליו ולגאלו, (ותנא)
 96 [דְּתַנְנָא] דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל – שנה התנא מבית מדרשו של רבי
 97 ישמעאל, הוֹאִיל וְהִלְךְ וּמְכַר עֵצְמוֹ לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים להיות לה
 98 משרת, האם אִידְחָה (–אדחוק) אֲבָן אַחַר הַנּוֹפֵל, כלומר, האם
 99 נמשך להחזיקו בנפילתו ולא נגאל אותו לעולם, תְּלָמוּד לִימָר
 100 (נאולת עולם תהיה לו ויבויבל יצא) [נְאֻלָּה תְּהִיָּה לוֹ אַחַד מֵאַחֵי
 101 וְיִאֲלֹנִי] (ויקרא כה מח), הרי שישראל נצטוו, לרחם עליו ולגאלו,
 102 ולכן גם בפדיונו יש לדרוש את הפסוקים להקל עליו.
 103 שואלת הגמרא: אִימָא – שמא נאמר, שציווי התורה 'נְאֻלָּה תְּהִיָּה
 104 לו', אינו משום שיש לרחם עליו, אלא כדי דְּלֵא לִימַעַן (–ישתקע)
 105 העבד עברי בִּין הַעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים, וְלַעֲלֹם לְעֵינֵי פְדִיּוֹנוֹ נְחִמִּיר עליו
 106 מדרבי יוסי ברבי חנינא, שאם נמכר במנה, והשביח ושוה מאתיים,
 107 נדרוש מ'כפי שניו' שמחשב במאתים כפי ששוה עכשיו, ואם נמכר
 108 במאתים, והכסוף ושוה מאה, נדרוש מ'כסף מקנתו' שמחשב במאתים
 109 כפי שנמכר.
 110 מבארת הגמרא באופן אחר מדוע דורשים את הפסוקים לקולא: אָמַר
 111 רַב נְחֻמִּי בְּרַיְהִינָא, הֵטַעַם שְׁמִיקִילִים בְּפִדְיוֹנוֹ, מִשּׁוּם דְּכִתִּיב בְּפִרְשַׁת
 112 פְדִיּוֹן עַבְד עִבְרִי (ויקרא כה נא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׂנִים לְפִדְיוֹן יִשִּׁיב
 113 גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ, וְכִתִּיב (שם כה נב) אִם מִעֵט נִשְׂאָר בְּשָׂנִים
 114 וְגו' כְּפִי שְׁנִיּוֹ יִשִּׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ, ומשמע מהפסוקים שבשנים עצמם יש
 115 רבי או מיעוט, ועל כך יש להקשות וְכִי יֵשׁ שָׁנִים מְרֻבּוֹת וְיֵשׁ שָׁנִים
 116 מוֹעֲטוֹת – האם יש שנה מרובה מחברתה, או שנה מועטת מחברתה,

1 הֲרִינִי בְּכֵן עוֹנֵי בְּשׁוּקֵי סַבְרָא – משבחים אותי שאני דרשן ובקי,
 2 כמו שכן עזאי היה משתבח בשוקי טבריא, ואומר 'כל חכמי ישראל
 3 לפני כקליפת השום'. אָמַר לִיה הָהוּא מְרַבְנָא (–אחד החכמים)
 4 לְאִבִּי, הלא אִיבָא לְמִדְרָשְׁיָהוּ – ניתן לדרוש את הפסוקים 'מכסף
 5 מקנתו' ו'כפי שניו', לְקוּלָא – להקל על העבד עברי לפדותו במחיר
 6 הנמוך וכמבואר לעיל (ע"א), וְאִיבָא לְמִדְרָשְׁיָהוּ לְחוּמְרָא –
 7 להחמיר עליו לפדותו במחיר הגבוה, שאם בקנייתו היה שוה מנה,
 8 והשביח ושוה מאתיים, מחשב במאתים כפי ששוה עכשיו, ואם היה
 9 שוה מאתיים והכסוף ושוה מאה, מחשב במאתים כפי שוויו כשנקנה,
 10 אם כן, מִמָּאִי דְּלְקוּלָא לְחוּמְרָא – מנין שדורשים להקל,
 11 שמא נאמר שדורשים להחמיר.
 12 השיב אבבי לזהו מרבנן: לא סְלִקָא דְעֵתָךְ – אל תעלה בדעתך
 13 לדרוש לחומרא, אלא ודאי יש לדרוש להקל מְדַאֲקִיל דְּחִמְנָא גְּבִיהַּ
 14 – ממה שמצינו שהקילה התורה בעבד עברי, דְּתַנְנָא – כפי ששנינו
 15 בברייתא, נאמר לגבי עבד עברי הנמכר לישראל 'כי טוב לו עִמָּךְ'
 16 (דברים טו טז), ומכאן ציווי לאדון שיהג עם העבד בשהו לו, 'עִמָּךְ'
 17 בְּמֵאֵל עִמָּךְ בְּמִשְׁתָּהּ, דהיינו שְׁלֵא תִהְיֶה אוֹכֵל פֶּת נִקְתָּ, והוא
 18 ו–העבד אוֹכֵל פֶּת קִיבָר – פת העשויה מקמח המעורב עם סובין,
 19 ולא תהא אֶתָּה שׁוֹתָה יַיִן יִשְׁן, והוא שׁוֹתָה יַיִן חֲדָשׁ שאינו משוכב
 20 כישן, ולא תהא אֶתָּה יִשְׁן עַל גַּבִּי מוֹכֵן – מצע רך, והוא יִשְׁן עַל
 21 גַּבִּי קְרַקַּע. מְבָאֵן אָמְרוּ חַכְמֵי, 'תְּקוּנָה עֲבַד עִבְרִי בְּקוּנָה אֲדוֹן
 22 לְעֵצְמוֹ'. ומאחר שמצאנו בברייתא שהתורה הקילה בעבד עברי, יש
 23 לומר שגם הפסוקים 'מכסף מקנתו' ו'כפי שניו' נדרשים להקל עליו.
 24 חזר ההוא מרבנן ושאל את אביו: אֲדַרְבָּה – יש לנו לומר להיפך,
 25 שְׁנַחֲמִיר עֲלֵיהּ – על העבד עברי כפי שיש ללמוד מְדַרְבֵּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 26 חֲנִינָא, שדרש מהפסוקים שהעבד עברי בא לידי עבודתו, מפני שהיה
 27 רשע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, בָּא וְרָאָה כְּמָה קָשָׁה אֲבָקָה שֶׁל
 28 שְׂבִיעִית – כמה חמור עונשו של העובר על איסור סחורה בפירות
 29 שביעית, אֲדָם נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּפִירוֹת שְׂבִיעִית, לְסוּף מוֹכֵר אֶת
 30 מִטְּלָלְתָיו מחמת עניות, שְׁנַאמַר (ויקרא כה יג) בְּשֵׁנֵת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
 31 תִּשְׁכּוּ אִישׁ אֶל אַחֲוֵיתוֹ, וְכִתִּיב (בסמוך לפסוק זה (שם כה יד), וְכִי
 32 תִּמְכַּר מִמְּכָר לְעַמִּיתְךָ אוּ קְנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ, ותיבת 'מיד' נדרשת
 33 לְדָבָר הַנִּקְנָה מִיַּד לֵיד, דהיינו מטלטלים. ולמדנו מסמיכות
 34 הפסוקים, שאם אדם לא ישמור את מצות היובל בכך שימכור בה
 35 פירות, סופו למכור את מטלטליו. לא הֲרִגִישׁ – לא הודעו לחזור
 36 בו מעשיית העבירה ועבר עליה פעם נוספת, לְסוּף מוֹכֵר אֶת
 37 שְׁדוּתָיו, שְׁנַאמַר בהמשך הפרשה (שם כה כה) וְכִי יִמְכֹר אַחִידָא
 38 וּמְכַר מֵאֲחֻזּוֹתָיו. ממשיכה הברייתא: לא באת לידו – לא העלה
 39 על לבו שיש בכך עבירה, והמשיך לסחור בפירות שביעית, לְסוּף
 40 מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ, שְׁנַאמַר בהמשך הפרשה (שם כה כט) וְאִישׁ כִּי
 41 יִמְכֹר בֵּית מוֹשְׁב עַבְדֵי הוֹמְרָא.
 42 מפסיקה הגמרא בדברי רבי יוסי ברבי חנינא, ושואלת: מֵאִי שְׁנָא
 43 הֵתָם דְּקָאָמַר בְּלִשׁוֹן 'לא הֲרִגִישׁ', וּמֵאִי שְׁנָא הֵבָא דְּקָאָמַר בְּלִשׁוֹן
 44 'לא באת לידו'. כלומר מדוע שינה התנא בלשונו בין הפעם השניה
 45 שעובר לבין הפעם השלישית שעובר. משיבה הגמרא: בְּדָרְבַּ הוֹנָא,
 46 דְּאָמַר רַב הוֹנָא, בִּיּוֹן שְׁעַבַר אֲדָם עֲבִידָהּ, וְשִׁנְהָ בָּהּ – ועשאה פעם
 47 שנייה, הוֹתֵרָה לוֹ. מבררת הגמרא: הוֹתֵרָה לוֹ סְלִקָא דְעֵתָךְ – וכי
 48 תעלה על דעתך לפרש 'הותרה לו' כפשוטו, שלאחר שאדם עובר
 49 עבירה פעמיים הרי היא מותרת לו. משיבה הגמרא: אֵלָא אִימָא –
 50 אלא יש לפרש ולומר, נְעֻשִׁית לוֹ בְּהִיתָר, דומה בעיניו העבירה
 51 ששנה בה כהיתר ואינו מעלה על לבו שיש בכך עבירה ושהיצר הרע
 52 מערים עליו ומראה לו שזה מותר, ולכן לאחר שעבר רק פעם אחת,
 53 נאמר כלפי הפעם השניה 'לא הֲרִגִישׁ', דהיינו שידע שזו עבירה ולא
 54 נרתע מלעשותה שוב, אולם לאחר שעבר פעם שנייה, נאמר כלפי
 55 הפעם השלישית 'לא באת לידו', שכבר אינו מעלה על לבו שיש בכך
 56 עבירה, ודומה היא בעיניו כהיתר.
 57 מביאה הגמרא את המשך דברי רבי יוסי ברבי חנינא: (לא באת לידו
 58 לסוף שלוח ברבית שנאמר וכי ימוך אחיך וגו' וכתוב אל תקח מאתו

1 והלא כל השנים שוות הן, אלא ביאור הפסוק 'אם עוד רבות בשנים'
 2 הוא, שאם נתרבה כספו בשנים אלו שעומד בהם עתה, יש לחשב
 3 פדיונו 'מכסף מקנתו' – כפי שוויו בעת הקניה, ונמצאנו מקילים על
 4 העבד, וביאור הפסוק 'אם מעט נשאר בשנים', שאם נתמעט כספו
 5 בשנים שעומד בהם עתה, יש לחשב פדיונו 'כפי שניו' – כפי ששוה
 6 עכשיו בשנים אלו, ומכאן למדים שיש להקל על העבד בפדיונו.
 7 שואלת הגמרא: 'ואימא – אולי נאמר שפירוש הפסוקים 'אם עוד
 8 רבות בשנים' וגו' 'ואם מעט' וגו' הוא כפשוטם, לענין חישוב הדמים
 9 שצריך העבד לתת כשפודה את עצמו, דהיינו דעבד תרתי – שאם
 10 עבד שתי שנים, ופיישי ארבעי – ונשארו עוד ארבע שנים עד שנת
 11 היובל שיוצא בה העבד, ובא עתה להפדות, ליתב ליה ארבע – יתן
 12 לאדון דמי ארבע שנים, 'מכסף מקנתו' – כפי ששוות שנים אלו על
 13 פי חשבון הכסף ששילם האדון, ויהיבא דעבד ארבע – ואם עבד
 14 ארבע שנים, ופיישי תרתי – ונשארו רק שתי שנים עד ליציאת
 15 העבד ביובל, ליתב ליה תרתי – יתן לאדון את דמי שתי השנים,
 16 'כפי שניו' – כפי שווי השנים שנשארו לו לעבד, ואין מדובר
 17 בפסוקים על אופנים שהתייקר העבד או החזל.
 18 משיבה הגמרא: 'אם בן ש'רבות בשנים' פירושו שהריבוי הוא על
 19 השנים הבאות, נכתוב 'אם עוד רבות שנים', דהיינו אם נותרו שנים
 20 רבות עד היובל, מאי 'בשנים' – ומדוע נוספה לתיבה 'שנים' האת
 21 ב'ת', אלא ודאי שהכוונה לשנים שעברו, שאם נתרבה כספו בשנים
 22 שעברו מעת הקניה, כגון שהשביח והתייקר, יש לחשב מכסף
 23 מקנתו – כפי שוויו בשעת הקניה בזול, אבל אם נתמעט כספו
 24 בשנים שעברו מעת הקניה, כגון שהכסף והזול, יש להקל עליו
 25 ולחשב כפי שניו – כפי שוויו עכשיו, בשנים אלו שנמצא בהם.
 26 אמר רב יוסף, דרשיננהו רב נחמן להני קראי – דרש רב נחמן בר
 27 יצחק פסוקים אלו, כפיני. כלומר, שדרשתו מקובלת עלינו כהלכה
 28 למשה מסיני, וודאי שכך הוא פירוש הפסוקים.
 29 שנינו במשנה: 'לא ימכור ברחוק כו' ויגאל בקרוב, ברעה ויגאל
 30 ביפה, ולא ילוח ויגאל, ולא יגאל לחצאין. מבררת הגמרא: מנא הני
 31 מילי – מנין נלמדו דינים אלו. משיבה הגמרא: דתנו רבנן בברייתא,
 32 נאמר בפסוק אודות הגואל שדה ממכור (ויקרא כה כו), 'דהשיגה ידו
 33 ומצא כדי גאלתו. מפרשת הברייתא: 'השיגה ידו', היינו יד עצמו,
 34 כלומר רק אם יש לגואל מעות משלו רשאי לגאול, ומכאן למדנו
 35 שלא ילוח ויגאל. וממה שווי שנאמר 'ומצא', משמע שעכשיו מצא את
 36 היכולת לגאול, פרט למצוי – ולא שהיה יכול לגאול מיד כשמכר,
 37 ומכאן למדנו שלא ימכור ברחוק – שלא ימכור את שדהו הרחוקה,
 38 שהיתה בידו כשמכר את שדה אחוזתו, ויגאול עם המעות שקיבל
 39 בקרוב – את שדהו הקרובה שמכרה, וכן שלא ימכור פרע – שדה
 40 גרועה שבידו, ויגאול עם המעות שקיבל, בפרע – את השדה
 41 המעולה שמכרה. וממה שנאמר 'כדי גאלתו', משמע שיש בידו
 42 מספיק מעות כדי כל מה שצריך לגאול, יש ללמוד כדי גאלתו – כדי
 43 גאולת כל השדה בבת אחת הוא גואל, ואינו גואל לחצאין.
 44 תמחה הגמרא: 'למימרא – האם ניתן לומר ד'מצא' השתא משמע
 45 – שתיבת 'מצא' מתפרשת שמצא עכשיו ולא שהיו בידו מעות קודם

לכן, ורמינהו – והרי יש להקשות על כך ממה ששנינו בברייתא,
 לגבי הורג בשגגה שגולה לעיר מקלט, שנאמר בו (דברים יט ה)
 'ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים, ונדחה ידו בגרון לכרות
 העץ, ונשל הברזל מן העץ, ומצא את רעהו ומת, הוא ינוס אל אחת
 הערים האלה וחי', ודורשת הברייתא 'ומצא את רעהו', פרט
 למצא עצמו, דהיינו שדווקא באופן שהיה רעהו מצוי במקום
 קודם שנשל הברזל, חייב ההורג גלות, אבל אם המציא הנהרג את
 עצמו לשם לאחר שנשל הברזל מן העץ, פטור ההורג מגלות. מכאן
 אמר רבי אליעזר, הזורק אבן ופגעה באדם ונהרג, אם משיצאה
 (ולאחר שיצאה) האבן מתחת ידו של הזורק, הוציא הלה את
 ראשו מן החלון וקיפלה – ופגעה בו האבן, פטור הזורק מגלות.
 אלמא – מוכח מדברי הברייתא, שהלשון 'מצא', מידי דאיתיה
 מעיקרא משמע – משמעו שמוצא דבר שהיה שם קודם לכן.
 ומדוע מהפסוק 'ומצא כדי גאלתו' דרשו למעט גאולה שהיתה
 מצויה בידו קודם לכן.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, הךא מענינא דקרא וכו' – כאן מענין
 הכתוב 'והךא מענינא דקרא', כלומר, בכל מקום יש לדרוש תיבת
 'מצא' כפי הענין שבו עוסק הכתוב, ועל כן, הךא – כאן בשדה
 אחוזה, שנאמר בפסוק 'דהשיגה ידו ומצא כדי גאלתו', מתפרשת
 תיבת 'מצא' דומיא וכו' (בדומה) ד'השיגה ידו', מה השיגה ידו מדובר,
 דהשתא – שעכשיו יש לו כסף לגאול את השדה, ולא שהיה לו כסף
 בשעת מכירת השדה, אף 'מצא' נמי דהשתא – גם מה שנאמר
 'מצא' היינו שעכשיו מצא כדי גאלתו, ולא שמכר קרקעות שהיו
 בידו בשעת מכירת השדה, והךא – וכאן, בהורג בשגגה, שנאמר
 בפסוק 'ואשר יבא את רעהו ביער וגו' ומצא את רעהו ומת',
 מתפרשת תיבת 'מצא' דומיא דיער, מה יער מילתא דאיתיה
 מעיקרא – מה היער הוא דבר שהיה שם קודם לכן, אף 'מצא'
 מילתא דאיתיה מעיקרא – אף תיבת מצא מתפרשת על דבר שהיה
 שם קודם לכן, דהיינו שההורג היה שם קודם שנשל הברזל מן העץ.
 שנינו במשנה: 'ובקדוש כו' מותר בכולן. מבררת הגמרא: מנא הני
 מילי – מנין נלמדים דינים אלו, שהבא לגאול את שדהו מן ההקדש
 מותר למכור שדה אחרת, או ללוות כדי לגאול, או לגאול לחצאין.
 משיבה הגמרא: דתנו רבנן בברייתא, נאמר בפסוק לגבי גואל מן
 ההקדש (ויקרא כו יט) 'ואם גואל יגאל', הרי זה כפל לשון, ומלמד
 בכך הכתוב, שלוח ויגאל, ויגאל לחצאין – רשאי לתת את דמי
 מחצית השדה ולגאול חציה. אמר רבי שמעון, מה הפעם, שהתורה
 הקילה בגאולת שדה מהקדש, לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה,
 שיפה בחו – שיפתה התורה את כוחו, בכך שאם הניע יובל ולא
 נגאלה השדה, חוזרת לפעלים ביובל, ולכן הורע בחו של המוכר
 לענין גאולת השדה, שאינו לוח ויגאל, ואינו גואל לחצאין, אבל
 מקדיש שדה אחוזה, הואיל שהורע בחו של בעל השדה, בכך שאם
 הניע יובל ולא נגאלה, אינה חזרת אליו אלא יוצא לכהנים –
 השדה יוצאת ממי שנמצאת בידו וניתנת לכהנים, לכן פה בחו של
 מקדיש השדה לענין גאולת השדה, שלוח ויגאל, ויגאל לחצאין.